

Marta Pessarrodona

Poeta, assagista i traductora

“Llegeixo, ergo escrib”

Poeta, narradora, crítica literària i traductora, també ha conreat l'assaig i el gènere biogràfic. Des del 1985 col·labora com a formadora en diversos cursos del Col·legi. El 1997 va rebre la Creu de Sant Jordi, de la Generalitat de Catalunya, el 2013 la Medalla de la Ciutat de Terrassa i aquest any 2019 ha estat guardonada amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. El 2011 es va inaugurar a Sant Cugat del Vallès la Biblioteca de Mira-sol Marta Pessarrodona.

Heu conreat molts gèneres.

Jo soc bàsicament poeta. No em considero realment crítica literària, sinó més aviat una lectora corrent, que llegeix molt i que explica coses. I respecte a ser biògrafa, us diria que he fet uns quants retrats de grans escriptores, com Montserrat Roig o M. Aurèlia Capmany, però bàsicament com a biògrafa m'he centrat en Mercè Rodoreda i Jacint Verdaguer, en aquest últim cas en col·laboració amb Narcís Garolera.

Jo soc de l'any 1941, i evidentment en aquella època no ens ensenyaven en català, no vaig fer mai un examen en català, als 17 anys encara escrivia les cartes als meus pares en castellà. Em vaig comprar una gramàtica de Pompeu Fabra de l'editorial Teide i me la vaig llegir set vegades. Els meus pares no eren universitaris, però eren molt lectors. La meua mare, nascuda el 1918, era realment una nena de la República, com la M. Aurèlia Capmany, però en senzill. No va anar a la universitat, però per Reis, juntament amb les joguines, sempre em regalava alguna novel·la de Folch i Torres de l'editorial El Molino. O sigui que vaig passar de Folch i Torres a Espriu sense transició.

Sou la 51a Premi d'Honor, que de moment s'ha concedit a 45 homes i només 6 dones. Com ho valoreu?

La M. Aurèlia Capmany deia que de masclisme (o *matxisme*, com en dic jo) n'hi havia a Catalunya tant com a Andalusia, el que passa és que el de Catalunya no és de *pisa morena*. I la societat catalana

no és una excepció de totes les societats que són bàsicament patriarcal. A finals dels setanta em vaig dedicar a agafar el “Callejero” de Barcelona i vaig comptar quants carrers hi havia dedicats a dones, la diferència era abismal, i a més les dones eren infantes, o princeses, o verges, etc. Ara resulta que a Barcelona a l'aeroport li posen de nom Josep Tarradellas i, en canvi, a Màlaga l'estació de l'AVE es diu María Zambrano i tenen una estació de metro que es diu Victoria Kent, o sigui que ens passen la mà per la cara.

Parleu-me de la influència de Paulina Pi de la Serra.

Magda Solé, bibliotecària d'una petita biblioteca de la Diputació al meu barri, Sant Pere, avui desapareguda, crec, de Terrassa, ens va presentar. En aquesta biblioteca durant molt anys la Paulina donava classes de català de franc. La Paulina sempre m'ha fet pensar en aquells bellíssims versos de Josep Carner: “i potser, tènue-ment, alterà la transparència / del meu aire una presència / delicada i somrient”, inclosos en el llibre *La inútil ofrena*. No recordo ben bé quan vam començar a veure'ns, suposo que a Amics de les Arts.

Era una dona política, activista cultural, brillant, amb prestigi cultural, cosmopolita, respectada arreu, subtil, irònica. Tant a ella com a la M. Aurèlia, nascuda més tard, el que els tirava més era la política, però la cronologia no les va afavorir. Tots tenim una mica la sensació que hem nascut o massa d'hora o massa tard, però en aquests casos era claríssim. El llibre de la Paulina, titulat *Història d'Emma*, és inquietant, recorda els *Caires vius* de Caterina Albert i els episodis més tràgics del *Mirall trencat* de Mercè Rodoreda. Però no era el seu objectiu ser escriptora. A base de citar, ella, un vers de Carner, Foix o Espriu, jo em vaig metamorfosar en sant Pau i vaig caure del cavall. I finalment em vaig declarar escriptora catalana.

I la Maria Aurèlia?

Amb la Capmany érem molt amigues, havíem viatjat juntes i tot. Per a les dones escriptores de la meua generació, que inclou Montserrat Roig, en el fons la M. Aurèlia era com una mare, però a

diferència de les nostres mares biològiques, fumava, bevia i sortia de nit. Però hi havia moments que la refusaves, com refuses la teua pròpia mare.

Una altra figura important va ser Gabriel Ferrater.

Gabriel Ferrater va ser una persona molt important per a mi, definitiu en la meua vida, però la vida continua. Vaig fugir, sempre es fuig, jo sempre tinc la maleta a punt.

En Gabriel tenia dues coses molt atractives però que a la vegada irriteren també: era un fora de sèrie i era molt guapo. I això crea moltes gelosies. Va ser un home que va trencar molts esquemes, en la producció poètica, a l'aula, va jugar a ser un clàssic i alhora un innovador. I que li reconegués el mèrit una persona com Coromines el va fer molt feliç, li va dir llegia els seus articles a *Serra d'Or* i que el considerava un hereu seu.

“Llegeixo, ergo escrib”.

Aquí mateix, en un curs del Col·legi, vaig citar Giovanni Pontano a la pel·lícula *La notte*: “escriure és posar un mot rere l'altre” i jo hi vaig afegir “amb ambició artística”. Per a això cal triar el camí i seguir-lo tossudament amb ambició, tenir evidentment les condicions indispensables personals del domini del llenguatge, tenir *àngel* com deia San Juan de la Cruz, o com deia Rodoreda, “tenir deutes amb la vida i voler-los pagar amb la mateixa literatura”.

Penso també que l'escriure no m'ha de fer perdre el llegir. Crec que el secret principal per escriure és llegir. Algunes de les autores que admiro més no van fer ni la secundària, com ara Virginia Woolf o Mercè Rodoreda o Doris Lessing. A tots els cursos que faig insisteixo en això, que l'important és llegir, no tant els estudis. Llegint s'aprèn tot.

Ets poeta, que no pas poetessa.

La poesia ha estat el fil conductor al llarg la meua obra i també forma la part més substancial de mi. Vaig triar la poesia i no la novel·la perquè crec que estic més dotada per a la síntesi que no pas per a la prolixitat. El gran poder de la poesia no és que hagi de dir, sinó que obligatòriament ha de suggerir.

© Foto: Pilar Aymerich

El teu llibre *Donasses parodia els Homenots de Pla*?

Pla, als *Homenots*, parlava d'homes vius. I jo en escriure *Donasses*, em vaig plantejar que cap d'elles fos viva. Hi ha des de Dolors Monserdà fins a Mercè Vilaret. Ja vaig veure d'entrada que no es podia dir *Donotes*, perquè té una altra connotació. Són 22 dones eminentes, i en falten moltes evidentment. Històricament hi ha hagut més homes que dones que hagin fet coses, però era perquè tenien més possibilitats. Per tant he volgut recuperar les poques que tenim. A part d'un molt amè exercici literari, és un acte de justícia.

Ens has parlat de les biografies de Mercè Rodoreda i Jacint Verdaguer.

La biografia de la Rodoreda me la va encarregar indirectament Núria Tey, de l'editorial Plaza & Janés. Dic “indirectament” perquè, en principi em va encarregar un llibre sobre la Rodoreda. Com que les biografies que hi havia d'ella m'indignaven vaig voler fer-ne la meua versió. Va ser una persona molt important per a mi, no sols com a literata. Volia fer “la meua” biografia no sols aprofitant materials que ja tenia escrits. I no vaig cobrar pas més com a avenç editorial. Així que, per no veure'm en la misèria, per a la biografia de Verdaguer vaig anar a demanar un ajut a Xavier Trias. I vaig treballar molt a gust amb Narcís Garolera, es tractava de mostrar l'home que hi havia al darrere del mite Verdaguer i les particularitats de la societat del seu temps. Veig Catalunya diferent després d'haver fet aquest llibre. Veig el molt que els devem als nostres avantpassats directes. Al costat de Verdaguer hi ha tota una sèrie de persones, com els de *L'Avenç*. No sé què deixarem a les generacions futures, però sense ells no haguéssim estat res i hem resistit el fran-

quisme, ens van encarrilar molt bé. Hi estiguem d'acord o no, els devem moltíssim.

I també has escrit sobre l'exili.

Després d'escriure sobre la Rodoreda, vaig voler saber més coses sobre l'exili. Vaig publicar *França 1939. La cultura catalana exiliada* i també *L'exili violeta*, aquest últim centrat en l'exili de les dones, com ara Lola Anglada, Clementina Arderiu, Aurora Bertrana, Francesca Bonnemaison, Frederica Montseny, Anna Murià, Teresa Pàmies, Mercè Rodoreda o Margarida Xirgu. M'agradaria que algú (ja que jo no ho faré) fes un recompte dels exiliats catalans, especialment a França. Estic força convençuda que el nombre de polítics i intel·lectuals catalans que es van exiliar va ser superior que el de la resta d'Espanya comparativament. Una mica el que Montserrat Roig va fer amb el seu llibre *Els catalans als camps nazis* (1977), que va obrir camí en aquest tipus de recerca.

La teua faceta com a traductora és també molt important.

Tradueixo de l'anglès tant al català com al castellà, són les meves dues llengües, no sols per guanyar-me la vida, sinó també perquè és una activitat que m'apassiona. El traductor és el lector privilegiat, el lector número u d'aquell llibre. De fet, llegir també és traduir i no deixa de ser una manera d'escriptura. L'important és mantenir el registre de la veu de l'autor, que no es noti que hi ha la veu del traductor al darrere, ha d'aconseguir ser invisible. I en català tenim un cert complex a l'hora de ser transgressors en l'idioma. He traduït moltes grans escriptores angleses, com ara Virginia Woolf, Doris Lessing, Susan Sontag, Erica Jong, però també *A room with a view*, d'E.M. Forster, en aquest cas al castellà.